

ΒΟΥΛΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Επί του... ΠΕΡΙΣΤΥΛΙΟΥ!

ΤΕΥΧΟΣ_071

8 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2024

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΡ : Ι

Τὰ πλείω ὀφέλη, τοῖς πλείοσι.

Μεσολόγγιον ἤ Ι Ἰανουαρίου 1824.

Φρανκλίνος.

Ἐσωτερικαὶ Εἰδήσεις.

Τὸ δημόσιον εἶναι ἀναμφιβόλως περίεργον νὰ πληροφορηθῆ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐν Ἀργεὶ Συμβάντων, ὅπως πρὸ μηνῶν εὗρισκετο τὸ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΒΟΥΛΕΤΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ. Ἀκούει, ὅτι οἱ παραστάται τοῦ ἔθνους, τοὺς ὁποῖους τοῦτο σέβεται καὶ ἀγαπᾷ, καὶ οἱ νόμοι, εὐρισκόμενοι εἰς παρακαταθήκην αὐτῶν, ἐκινδύνευσαν μεγάλως, καὶ δοκιμάζει ἀνησυχίαν καὶ φόβον ἢ φήμη, ἣτις μεγαλύνει τὰ πράγματα, ἀντὶ νὰ τὸ πληροφορήσῃ, τὸ ταραττεῖ ἔτι μᾶλλον αὐξάνουσα τὰς ὑποψίας τε. Ἦθελε λοιπὸν ἀναγνώσει μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὸ πρῶτον φύλλον τῶν ΧΡΟΝΙΚΩΝ, τὴν ἐκθεσιν τῶν συμβάντων ἐσχάτως εἰς Ἄργος· διὸ προσ-

δίῳτι, ἄνευ νόμου, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ ΣΕΒΑΣΤΟΝ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ, καὶ ἀφῆσεν αὐτὸ εἰς ἀπραξίαν, μὴ δυναμένων κατὰ τὸν νόμον, τῶν δύο μεινάντων μελῶν νὰ ἐνεργῶσι τὰ διοικητικὰ ἔργα· τὸν Χαράλαμπον Περσῆαν, ἐκ τοῦ ὑπαρχείου τῆς οἰκονομίας, διότι ἄνευ νόμου, καὶ μάλιστα, παρανόμως, ἔβαλε μονοπωλεῖον ἄλατος, τὸ ὁποῖον κατήνησεν ἐκ τοῦτα πενήκοντα παραβάδες ἢ ὀκτὼ, καὶ δι' ἄλλα πολιτικὰ ἐγκλήματα, καὶ τινὰς τῶν Βελευτῶν, εὐρεθέντας καὶ τοῦτος ἐνόχως· αὐτοὶ τότε, ὁμοῦ μὲ ὅσους εἶχον καὶ πρότερον συνεργοὺς εἰς τὰς μαζκανείας των, ἐρέθισαν τινὰς ἀρχηγούς τῶν ὀπλων, διὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἄργος, νὰ κυριεύσωσι τὰ ἀρχεῖα τοῦ ΒΟΥΛΕΤΤΙΚΟῦ, καὶ νὰ ἐπιβαλευθῶσι τὴν ζωὴν τινῶν Βελευτῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι ἦσαν, ὁ Φρούραρχος τοῦ Ναυπλοῦ, ὁμοῦ μὲ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

Το 1821 στην Πρώτη Σελίδα

Η Ελληνική Επανάσταση στον Διεθνή και Εγχώριο Τύπο

Περὶ τῶν ἐν Ἄργεὶ συμβάντων ἀπὸ 26
μέχρι 30 Νοεμβρίου.

ἄνδρῶν, ἀφῆσεν αὐτὸν ἀποστῆναι τε, ἀλλ' ἐν ταύτῳ ἔχει καὶ τὴν ἀτυχίαν νὰ γίνεταί πολλακίς, διὰ τὴν ἀπλότητά τιν, ἀνεσίως, ὄργανον τῆς κακίας τῶν ἀνταγτῶν καὶ ταραχασοῦ.

«Το 1821 στην Πρώτη Σελίδα: Η Ελληνική Επανάσταση στον Διεθνή και Εγχώριο Τύπο»

Επιστημονική Διημερίδα από την Βουλή, το ΕΚΠΑ, και τη Βρετανική Σχολή Αθηνών

Επιστημονική Διημερίδα πραγματοποιήθηκε στις 29 και 30 Ιανουαρίου 2024 στην αίθουσα της Γερουσίας από την Βουλή των Ελλήνων, το Πανεπιστήμιο Αθηνών, και τη Βρετανική Σχολή Αθηνών με αφορμή τα 200 χρόνια από την έκδοση των «Ελληνικών Χρονικών», την 1η Ιανουαρίου 1824, στο Μεσολόγγι.

ΦΩΤΟ: ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ / ΑΛΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ – ΦΡΟΣΩ ΚΑΝΕΛΛΙΔΟΥ

Τη Βουλή των Ελλήνων εκπροσώπησε ο Κοσμήτορας και Αντιπρόεδρος της Επιτροπής Βιβλιοθήκης της Βουλής κ. Βασίλειος-Νικόλαος Υψηλάντης, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών εκπροσώπησαν ο Πρύτανης κ. Γεράσιμος Σιάσος και ο Καθηγητής κ. Αριστείδης Χατζής, τη Βρετανική Σχολή Αθηνών η Διευθύντρια της κ. Rebecca Sweetman, ενώ χαίρετσε επίσης η Πρόεδρος της Επιτροπής «Ελλάδα 2021» κ. Γιάννα Αγγελουπούλου-Δασκαλάκη. Η εκδήλωση πραγματοποιείται με αφορμή τα 200 χρόνια από την έκδοση των Ελληνικών Χρονικών, την 1η Ιανουαρίου 1824, στο Μεσολόγγι.

Ο κ. Βασίλης Υψηλάντης, κηρύσσοντας την έναρξη των εργασιών, εξήρε το έργο που συντελείται από το στελεχιακό δυναμικό της Βιβλιοθήκης της Βουλής, η οποία, όπως ανέφερε, αξιοποιεί μια μακρά και πολύτιμη πολιτισμική παρακαταθήκη φωτίζοντάς την με νέα μέσα και σύγχρονες προσεγγίσεις. «Η συγκεκριμένη διοργάνωση εντάσσεται σε μια αλυσιδωτή σειρά δράσεων της Βιβλιοθήκης της Βουλής για την επέτειο 1821-2021: επετειακές εκθέσεις, όπως η εντυπωσιακή έκθεση "Αντικρίζοντας την Ελευθερία! Στη Βουλή των Ελλήνων, δύο αιώνες μετά", εκδόσεις όπως τα "Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων - Δ' Διοικητική Περίοδος (Ιούνιος 1827- Ιανουάριος 1828)" σε επιμέλεια του Χρήστου Λούκου, και η πρόσφατη μονογραφία της Ίλις Χατζηπαναγιώτη-Sangmeister για τον Γ. Λασσάνη, θεματικές ιστοσελίδες και βάσεις δεδομένων συνιστούν μερικές μόνο από τις πρωτοβουλίες που υλοποιήθηκαν. Σε αυτές προστίθεται

και το σημερινό συνέδριο, σε συνεργασία με δύο εμβληματικούς φορείς, το Πανεπιστήμιο Αθηνών και την εν Αθήναις Βρετανική Σχολή. Η Βουλή των Ελλήνων, πέραν της βασικής της λειτουργίας, που είναι ασφαλώς η νομοθετική, μεριμνά για την τροφοδότηση του διεπιστημονικού διαλόγου και για την παροχή προς τους πολίτες υψηλού επιπέδου επιστημονικών συνεργειών», υπογράμμισε ο κ. Υψηλάντης.

Η κυρία Γιάννα Αγγελουπούλου-Δασκαλάκη κάνοντας ένα σύντομο απολογισμό της δράσης της Επιτροπής «Ελλάδα 2021» σημείωσε ότι «η Επιτροπή αποτελούνταν από 43 καταξιωμένους επιστήμονες, καλλιτέχνες, επαγγελματίες, πολλοί από αυτούς είχαν διαφορετικές αφετηρίες, είχαν διαφορετικές ιδεολογικές τοποθετήσεις, ακόμα και διαφορετικές προσεγγίσεις για το πώς έπρεπε να τιμηθεί αυτή η συμβολική επέτειος. Όλες όμως και όλοι είχαμε συμφωνήσει σε ένα πράγμα, να γίνουν πράγματα που θα μείνουν και δεν θα χαθούν την επόμενη μέρα.»

Όπως επισήμανε η Πρόεδρος της Επιτροπής «Ελλάδα 2021», «η αποδελτίωση των εφημερίδων του 19ου αιώνα και η ανάδειξη της θέσης της Επανάστασης στον τύπο της εποχής δεν χρηματοδοτήθηκε απλώς από τα χρήματα, από τους πόρους της Επιτροπής, αποτέλεσε και ένα κομμάτι του έργου της, που το υλοποίησε ο φίλος Αριστείδης Χατζής, που ήταν βέβαια και από τα πιο ενεργά μέλη στην Επιτροπή "Ελλάδα 2021". Αυτό για το οποίο τουλάχιστον εγώ ως Ελληνίδα είμαι περήφανη είναι ότι έγινε μια πολύ σημαντική δουλειά, από τις

ερευνητρίες και τους ερευνητές, αλλά αυτή θα συνεχίσει να αναπτύσσεται, φαντάζομαι θα εξασφαλίσει ή έχετε εξασφαλίσει πόρους. Να σας πω γιατί το λέω αυτό, γιατί πιστεύουμε ότι είναι το manual της καλής πρακτικής να δημιουργεί κάποιος ένα έργο, να έρχεται ο επόμενος να πατήσει πάνω σε αυτό, να το επεκτείνει και να του δώσει νέες προεκτάσεις.»

Στον χαιρετισμό του ο Πρύτανης του ΕΚΠΑ, κ. Γεράσιμος Σιάσος, σημείωσε ότι το νέο Εργαστήριο Πολιτικής και Θεσμικής Θεωρίας και Ιστορίας των Ιδεών του Τμήματος Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του ΕΚΠΑ, σε συνεργασία με τη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων και τη Βρετανική Σχολή Αθηνών, έχει αναλάβει το εξαιρετικά σημαντικό έργο να αποδελτιώσει το σύνολο των εφημερίδων που εκδόθηκαν στον ελληνικό χώρο κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης και της περιόδου που ακολουθεί μέχρι την άφιξη των Βαυαρών στην Ελλάδα.

«Το ΕΚΠΑ συμμετέχει σ' αυτό το έργο με δική του χρηματοδότηση και ενισχύει ερευνητρίες και ερευνητές που εργάζονται στις νέες φάσεις του έργου για τη μελέτη των μοναδικών αυτών τεκμηρίων για την περίοδο του Αγώνα. Η συνεργασία του ΕΚΠΑ με τη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων και τη Βρετανική Σχολή Αθηνών είναι από μόνη της πρωτοποριακή. Το νέο Εργαστήριο συνεργάζεται πλέον και με το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο σε μια έρευνα η οποία θα συνδυάσει την Ιστορία της Επανάστασης με την Παλαιοπαθολογία και την Επιδημιολογία.»

Αναλύοντας τα ερευνητικά προγράμματα για τον Τύπο της Επανάστασης

του 1821, που εκτείνονται στην 5ετία 2020-2025, ο Καθηγητής του ΕΚΠΑ κ. Αριστείδης Χατζής ανέφερε ότι απασχολούνται 46 ερευνητές και η έρευνα έχει εντοπίσει 23 ελληνικές εφημερίδες που κυκλοφόρησαν από το 1821 έως το 1832. «Έχουμε βρει περίπου 1.770 τεύχη, 23 διαφορετικών εφημερίδων, περίπου 8.300 σελίδες. Από αυτές οι 5.200 σελίδες εκτυπώθηκαν στη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων (1821-1829). Αλλά το κάθε τεύχος έχει ειδήσεις και ειδησάρια, άρθρα, επιστολές, ανακοινώσεις και επίσημα έγγραφα. Όλα αυτά πλησιάζουν τα 25.000 δημοσιεύματα. Όλα, μα όλα, τα καταγράψαμε περιληπτικά σε ηλεκτρονικές περιλήψεις στις οποίες αναφέρονται όλα τα βασικά ονόματα, τοπωνύμια, θέματα.» Στην έρευνα εντάσσονται και δημοσιεύματα από 16 ευρωπαϊκές εφημερίδες της εποχής που κατέγραψαν θέματα για την Ελληνική Επανάσταση του 1812.

Η Διευθύντρια της Βρετανικής Σχολής Αθηνών, κ. Rebecca Sweetman, στην παρέμβασή της αναφέρθηκε στο ερευνητικό πρόγραμμα με τίτλο «Αδημοσίευτα αρχεία του βρετανικού φιλελληνισμού κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821» επισημαίνοντας αφενός τη σημασία του προγράμματος ως προς την κατανόηση του φιλελληνισμού και του διεθνούς χαρακτήρα της Ελληνικής Επανάστασης και αφετέρου της εννοιολογικής της σημασίας στο πλαίσιο της νεότερης λογοτεχνίας στον αιώνα της Επανάστασης. Ιδιαίτερη μνεία έκανε, τέλος, στον Βρετανό Φιλέλληνα George Finlay, του οποίου το αρχείο περιλαμβάνει χιλιάδες αποσπάσματα από τον Τύπο της εποχής, καθώς ο ίδιος διετέλεσε ανταποκριτής των Times στην Ελλάδα το 1860.

Το 1821 στην Πρώτη Σελίδα

Του Αριστείδη Χατζή*

Την 1^η Ιανουαρίου 1824 κυκλοφόρησε στο Μεσολόγγι η πρώτη ελληνική εφημερίδα, τα *Ελληνικά Χρονικά*. Δεν ήταν η πρώτη εφημερίδα που κυκλοφόρησε στα ελληνικά, αυτό είχε συμβεί τέσσερις δεκαετίες νωρίτερα. Δεν ήταν η πρώτη που κυκλοφόρησε στην Ελλάδα, υπήρχαν ήδη χειρόγραφα φύλλα, ακόμα και μια τυπωμένη εφημερίδα, η *Σάλπιγξ Ελληνική*, που κυκλοφόρησε τον Αύγουστο του 1821 αλλά διέκοψε μετά το τρίτο τεύχος της. Δεν ήταν καν η πιο εντυπωσιακή σε ύλη και διάρκεια. Ο *Ερμής ο Λόγιος* ξεπέρασε τη δεκαετία (1811-1821) και η *Εφημερίς*, που έβγαζαν οι αδερφοί Μαρκίδες Πούλιου, είχε πλησιάσει τα επτά έτη (1790-1797) – και οι δύο τυπώνονταν στη Βιέννη.

Άρα, τι ξεχωριστό είχαν τα *Ελληνικά Χρονικά* και θεωρούνται σήμερα η εφημερίδα με την οποία ξεκινά η ιστορία του Ελληνικού Τύπου, ενώ όλες οι προηγούμενες ανήκουν στην προϊστορία του;

Τα *Ελληνικά Χρονικά* είναι η εφημερίδα που ταυτίστηκε, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη, με την Ελληνική Επανάσταση. Κυκλοφόρησε στο Μεσολόγγι, στο πολιτικό κέντρο της Επανάστασης, για τους Ευρωπαίους Φιλέλληνες. Η γέννησή της, η πορεία της και ο τρόπος που διέκοψε την κυκλοφορία της, αλλά και η τραγική τύχη των στελεχών της κατά την Έξοδο, παραμένουν θρυλικά. Η εφημερίδα συνδέθηκε με την πιο πολιτικά ριζοσπαστική μερίδα των Ελλήνων Επαναστατών, εκείνη που είχε ως πολιτειακό πρότυπο τις Η.Π.Α. και την Ελβετία, θεωρούσε το αίτημα για θεσμική ολοκλήρωση εξίσου σημαντικό με εκείνο της εθνικής ολοκλήρωσης, άσκησε επιρροή ακόμα και σε ανθρώπους που δεν είχαν ξαναδεί κάτι τυπωμένο στη ζωή τους, έθεσε τους όρους μιας απόλυτης ιδεολογικής ηγεμονίας των φιλελεύθερων και δημοκρατικών ιδεών, στον χώρο του Τύπου, για τα επόμενα σαράντα χρόνια.

Η Βουλή των Ελλήνων τίμησε την επέτειο των διακοσίων ετών από την έκδοση των *Ελληνικών Χρονικών* φιλοξενώντας ένα μεγάλο συνέδριο με θέμα «Το 1821 στην Πρώτη Σελίδα: Η Ελληνική Επανάσταση στον Διεθνή και Εγχώριο Τύπο». Το συνέδριο συνδιοργανώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων, το Εργαστήριο Πολιτικής και Θεσμικής Θεωρίας και Ιστορίας των Ιδεών του Τμήματος Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και τη Βρετανική Σχολή Αθηνών. Πρόκειται για το πρώτο συνέδριο που διεξάγεται με αποκλειστικό θέμα τον ελληνικό Επαναστατικό Τύπο αλλά και την ευρωπαϊκή δημόσια σφαίρα της εποχής. Το συνέδριο κράτησε δύο ημέρες (29-30 Ιανουαρίου 2024), έλαβε χώρα στην ιστορική Αίθουσα της Γερουσίας, είχε δύο κεντρικές ομιλίες, 30 παρουσιάσεις από 19 εισηγήτριες και 11 εισηγητές και το παρακολούθησαν συνολικά πάνω από 150 άτομα. Στην έναρξη του Συνεδρίου απεύθυναν χαιρετισμούς ο Βασίλειος-Νικόλαος Υψηλάντης, Κοσμήτορας της Βουλής των Ελλήνων, ο Γεράσιμος Σιάσος, Πρύτανης του ΕΚΠΑ, η Rebecca Sweetman, Διευθύντρια της Βρετανικής Σχολής Αθηνών και η Γιάννα Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη, Πρόεδρος της Επιτροπής «Ελλάδα 2021».

Στην έναρξη του συνεδρίου ο Καθηγητής του ΕΚΠΑ, Αριστείδης Χατζής, παρουσίασε ένα μεγάλο ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα τις Εφημερίδες της Επανάστασης, που ξεκίνησε το 2020 με χρηματοδότηση από την Επιτροπή «Ελλάδα 2021» και το ΕΚΠΑ και συνεχίζεται μέχρι το τέλος του 2025 με χρηματοδότηση του Ελληνικού Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας (ΕΙΔΕΚ) και του ΕΚΠΑ. Στο πρώτο μέρος του έργου αποδελτιώθηκαν οι 23 εφημερίδες που εκδόθηκαν στον επαναστατημένο χώρο, από το 1821 μέχρι το 1832, δηλαδή 1.770 ξεχωριστά τεύχη, 8.300 σελίδες, σχεδόν 30.000 διαφορετικά δημοσιεύματα (ειδήσεις, ειδησάρια, άρθρα, επιστολές, ανακοινώσεις, επίσημα έγγραφα). Έχουν, επίσης, αποδελτιωθεί (για ό,τι αφορά την Ελληνική Επανάσταση) η επίσημη εφημερίδα των Ιονίων Νήσων που κυκλοφορούσε στα Επτάνησα και η εφημερίδα *Times* του Λονδίνου. Η εφημερίδα *Times* περιλαμβάνει 4.000 δημοσιεύματα σχετικά με την Επανάσταση, από το 1821 έως το 1832. Στη νέα φάση του προγράμματος θα αποδελτιωθούν άλλες 17 εφημερίδες (10 βρετανικές, 4 γαλλικές, 1 αυστριακή, 1

ιταλική, 1 ισπανική). Τα πορίσματα θα αναρτηθούν ελεύθερα σε ειδικό ιστότοπο, ένα είδος portal για την Ελληνική Επανάσταση.

Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα υλοποιεί το Εργαστήριο Πολιτικής και Θεσμικής Θεωρίας και Ιστορίας των Ιδεών του ΕΚΠΑ σε συνεργασία με τη Βιβλιοθήκη της Βουλής (που θα το «στεγάσει» μόνιμα και θα το επιμεληθεί ψηφιακά) και τη Βρετανική Σχολή Αθηνών. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής οργανώθηκε το συνέδριο από τη Μαρία Καμηλάκη (Αναπληρώτρια Προϊστάμενη της Γενικής Διεύθυνσης Ηλεκτρονικής Διοίκησης, Βιβλιοθήκης και Εκδόσεων της Βουλής των Ελλήνων), τον Μιχάλη Σωτηρόπουλο (1821 Fellow in Modern Greek Studies στη Βρετανική Σχολή Αθηνών και εκλεγμένο επίκουρο καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου) και τον Αριστείδη Χατζή. Περισσότερα θα βρείτε εδώ: <http://1821press.gr>

Το συνέδριο είχε δύο κεντρικές ομιλίες. Στην έναρξη του συνεδρίου, ο Roderick Beaton, Ομότιμος Καθηγητής στην Έδρα Νεοελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Φιλολογίας στο King's College του Λονδίνου (Έδρα «Κοραής») και Πρόεδρος του Δ.Σ. της Βρετανικής Σχολής Αθηνών, μίλησε με θέμα «Ο Λόρδος Βύρων και τα *Ελληνικά Χρονικά*: Η ελευθεροτυπία εν καιρώ πολέμου», παρουσιάζοντας την πολιτική σύγκρουση για τον έλεγχο της εφημερίδας, μεταξύ του λόρδου Μπάιρον και του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου από τη μια μεριά, και του Λέστερ Στάνχοπ και του Ιάκωβου Μάγερ από την άλλη. Στη λήξη του συνεδρίου, ο Χρήστος Λούκος, Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης, παρουσίασε ένα πανόραμα των τυπογράφων και των τυπογραφείων της Επανάστασης του 1821 αλλά και στην περίοδο που ακολούθησε.

Στο συνέδριο παρουσιάστηκαν άλλες 29 εισηγήσεις από κορυφαίους ιστορικούς της περιόδου αλλά και από νέες και νέους επιστήμονες. Ειδικά για τα *Ελληνικά Χρονικά*, τις πολιτικές έννοιες της νεωτερικότητας που εισάγονται εκεί, τη συμβολή τους στη πολιτική αγωγή των Ελλήνων, τη σημασία τους για τη συνταγματική ιστορία, τις πηγές τους, την αντιμετώπιση προσώπων και θεμάτων, τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στα κείμενά τους, τις διαμάχες με

τους πρωταγωνιστές της Επανάστασης, την παρουσία τους στον βρετανικό Τύπο, τη θέση τους στην ιστοριογραφία και τη σημασία τους για τη δημόσια ιστορία, μίλησαν, η Ελένη Αγγελολάτη-Τσουγκαράκη, ο Σπύρος Βλαχόπουλος, η Έλλη Δρούλια, η Μαρία Καμηλάκη, η Δήμητρα Κουκίου, η Σοφία Πίλουρη, η Κωνσταντίνα Πλατανιά, η Κατερίνα Τσέρτου, η Αλεξάνδρα Σφοίνη και η Λύντια Τρίχα.

Αλλά οι εισηγήσεις δεν περιορίστηκαν μόνο στα *Ελληνικά Χρονικά*. Ο Μιχάλης Σωτηρόπουλος μίλησε για την παρουσία του ελληνικού ζητήματος στους *Times* του Λονδίνου, ο Άρης Κατωπόδης για την αντιπολίτευση του *Απόλλωνα* στον Καποδίστρια, η Χαρίκλεια Δημακοπούλου για την ανάγκη επίσημης εφημερίδας στη διάρκεια του Αγώνα, η Άλκηστη Σοφού για την *Εφημερίδα* των Μαρκιδών-Πούλιου, ο Τζώρτζης Οικονόμου για τις εφημερίδες που εκδίδονταν στα ιταλικά και η Δέσποινα Προβατά για τις γαλλόφωνες εφημερίδες της εποχής· ο Θάνος Αγγελίδης για την προσπάθεια πολιτικής παρέμβασης στη *Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος*, ο Δημήτρης Κοντογεώργης για την εμπλοκή των Αυστριακών στον Τύπο της Ανατολικής Μεσογείου, η Μυρτώ Λάμπρου για τις αντιλήψεις περί της Επανάστασης στον Τύπο της Οθωμικής απολυταρχίας και η Μαρία Σχοινά για το περίφημο λογοτεχνικό περιοδικό *The Liberal* που εξέδωσαν στην Πίζα ο λόρδος Μπάιρον, ο Πέρσι και η Μαίρη Σέλλει.

Το συνέδριο εμπλουτίστηκε με εισηγήσεις για τους εκδοτικούς σχεδιασμούς

στη διάρκεια του Αγώνα, από τη Μαρία Βλασσοπούλου και την Ειρήνη Ριζάκη· με τις συναρπαστικές αναζητήσεις του Γιάννη Κόκκωνα για τον τρόπο που τυπώθηκαν τα πρώτα διπλώματα καταδρομής στις 16 Απριλίου 1821 στην Ύδρα και της Νάσιας Γιακωβάκη για το ποιος και πώς μετέφρασε τα περίφημα *Αρεοπαγίτικά* του Μίλτον το 1831· για τις παρεμβάσεις του αββά Γκρεγκουάρ στο ελληνικό ζήτημα, από τον Κωνσταντίνο Ηροδότου· για την ταυτότητα του Έλληνα όπως αυτή αναδεικνύεται στις εφημερίδες της Επανάστασης, από την Ελπίδα Βόγλη· για την προστασία της ελευθερίας του Τύπου στα επαναστατικά Συντάγματα, από τον Μιχάλη Τσαπόγα· για τις απόψεις του Τζέρεμι Μπένθαμ για την ελευθερία της έκφρασης, από τον Φιλήμονα Παιονίδη· για την εικόνα των αδικαίων αγωνιστών, στους *Διαλόγους Επτά* (1834) του Μιχάλη Χουρμούζη, από την Ελισσάβετ Τσακανίκα.

Τα πρακτικά του συνεδρίου θα εκδοθούν προσεχώς ενώ όλο το συνέδριο θα προβληθεί από την Τηλεόραση της Βουλής.

***Ο Αριστείδης Χατζής είναι Καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου και Θεωρίας Θεσμών και Διευθυντής του Εργαστηρίου Πολιτικής και Θεσμικής Θεωρίας και Ιστορίας των Ιδεών, στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Το βιβλίο του Ο Ενδοξότερος Αγώνας: Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 (2021), κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος.**

Οι περιλήψεις των Εισηγήσεων στην Επιστημονική Διημερίδα

Επανάσταση και λογοκρισία. Η απόφαση «παύσης» του Θεόκλητου Φαρμακίδη, η εμπλοκή του Σπυρίδωνα Τρικούπη και τα όρια του επαναστατικού φιλελευθερισμού

ΘΑΝΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ*

Η διαδικασία ενοποίησης του πολιτικού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης συνοδεύτηκε με την ανάδειξη ενός νέου και πρωτόγνωρου δημόσιου πεδίου, στο οποίο η έκδοση εφημερίδων κατείχε καίρια θέση, ενώ και το δικαίωμα καταχώρησης της γνώμης κάθε πολίτη σε αυτές, ήταν συνταγματικά κατοχυρωμένο. Τα πρακτικά, όμως, όρια της ελευθεροτυπίας παρέμειναν ασαφή, καθ' όλη την περίοδο, γεγονός το οποίο αποτυπώθηκε στις πολλαπλές προσπάθειες επιβολής λογοκρισίας. Η ανακοίνωση εστιάζει σε μια τέτοια περίπτωση, η οποία έλαβε χώρα τον Μάρτιο του 1826 και αφορούσε τη Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος. Τότε, με αφορμή τη δημοσίευση ενός ανώνυμου και ιδιαίτερα επικριτικού προς την κυβέρνηση άρθρου, αποφασίστηκε η απαγόρευση της δημοσίευσης της συνέχειάς του, αλλά και η άμεση απόλυση του συντάκτη της, Θεόκλητου Φαρμακίδη. Η απόφαση προκάλεσε την αντίδραση αρκετών παραστατών του Βουλευτικού, μεταξύ των οποίων ξεχώριζε η προσωπικότητα του Σπυρίδωνα Τρικούπη, ενός εκ των κύριων εκπροσώπων του φιλελεύθερου προσανατολισμού της Επανάστασης, ο οποίος συμμετείχε στην υπεράσπιση του συντάκτη της επίσημης εφημερίδας της Διοίκησης, με την εκφώνηση λόγου. Η μελέτη της αντίδρασης του Τρικούπη, σε συνδυασμό με τα πορίσματα παλαιότερων ερευνών, οι οποίες ασχολήθηκαν με την αντίστοιχη περίπτωση επιβολής λογοκρισίας στα *Ελληνικά Χρονικά*, θεωρούμε ότι προσφέρει τη δυνατότητα αναστοχασμού πάνω στα πραγματικά όρια του επαναστατικού φιλελευθερισμού.

***Υποψήφιος διδάκτωρ Σύγχρονης και Νεότερης Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου.**

Τα Ελληνικά Χρονικά στον βρετανικό Τύπο και οι ειδήσεις του ξένου Τύπου σε αυτά

ΕΛΕΝΗ ΑΓΓΕΛΟΜΑΤΗ-ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗ*

Το Μεσολόγγι και οι τύχες του κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης έγιναν ιδιαίτερα γνωστά στην Βρετανία λόγω της σύνδεσής τους με τον λόρδο Βυργον και τον θάνατό του εκεί στον βρετανικό καθημερινό, εβδομαδιαίο αλλά και τον περιοδικό Τύπο. Την ίδια περίοδο εκδόθηκαν επίσης ταξιδιωτικά και φιλελληνικά βιβλία σε κάποια μάλιστα από τα οποία τα γεγονότα εκείνα κατέλαβαν κεντρική θέση. Η Greek Committee έγινε τότε και εκείνη ευρύτερα γνωστή στο βρετανικό κοινό όχι μόνον διότι ο Βυργον ήταν ο επίσημος απεσταλμένος της στην Ελλάδα, αλλά επειδή παράλληλα στον βρετανικό Τύπο είχε λάβει τεράστια έκταση, κυρίως αρνητική, το θέμα του ελληνικού δανείου. Η ίδρυση δύο εφημερίδων με τις οποίες είχε συνδέσει το όνομά του ο Βυργον και με τις οποίες ήταν αναμεμιγμένοι και άλλοι Βρετανοί δεν θα μπορούσε να περάσει απαρατήρητη. Στην ανακοίνωση αυτή θα προσπαθήσουμε να δούμε τη σύνδεση αυτών των στοιχείων καθώς και τις όποιες ειδήσεις από τα Ελληνικά Χρονικά και τον Ελληνικό Τηλέγραφο έφταναν στον βρετανικό Τύπο είτε απευθείας είτε μέσω άλλων ευρωπαϊκών εφημερίδων από τις οποίες συχνότατα λάμβαναν τις πληροφορίες που εκείνος αναδημοσίευε. Παράλληλα θα αναφερθούμε στον τρόπο πληροφόρησης των ειδήσεων που δημοσίευαν τα Ελληνικά Χρονικά και τη χρήση των ξένων εφημερίδων για τις εξωτερικές τους ειδήσεις.

* Ομότιμη καθηγήτρια στο Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Ο λόρδος Βύρων και τα Ελληνικά Χρονικά: Η ελευθεροτυπία εν καιρώ πολέμου

RODERICK BEATON*

Η αντιπαράθεση του Βύρωνα με τον Στάνχοπ και τον Μάγερ σχετικά με τη λογοκρισία των Ελληνικών Χρονικών είναι γνωστή από την αγγλόφωνη αλληλογραφία των πρωταγωνιστών και τα απομνημονεύματα τρίτων (Gamba, Millingen, Parry). Η ομιλία παρακολουθεί το θέμα όπως αντικατοπτρίζεται στις στήλες της εφημερίδας, σε σύγκριση με τις άλλες πηγές, ώστε να σκιαγραφήσει μια πληρέστερη εικόνα του προβληματισμού γύρω από την ελευθεροτυπία όπως αντιμετωπίζεται στο Μεσολόγγι τους πρώτους μήνες του 1824.

*Ομότιμος καθηγητής στην Έδρα Νεοελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας, Γλώσσας και Φιλολογίας του King's College London, γνωστή ως Έδρα «Κοραής», και πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της Βρετανικής Σχολής Αθηνών

Εκδοτικοί σχεδιασμοί στη συγκυρία του Αγώνα: Αγγελίες αυτοτελών εντύπων, με βάσητα κατάλοιπα του Φίλιππου Ηλιού

ΜΑΡΙΑ ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΡΙΖΑΚΗ*

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται αγγελίες για την έκδοση αυτοτελών εντύπων κατά την περίοδο 1822- 1832, αγγελίες δηλαδή που κυκλοφόρησαν λίγο μετά την έκρηξη του Αγώνα κι έως την ίδρυση του ελληνικού κράτους. Το σώμα περιέχει 97 αγγελίες και 14 λήμματα με μνείες για λανθάνουσες αγγελίες. Το υλικό αντλείται από τις συναφείς σημειώσεις καθώς και την τρίτομη Ελληνική Βιβλιογραφία του 19ου αιώνα του Φίλιππου Ηλιού· έρχεται να προστεθεί στις Αγγελίες προεπαναστατικών εντύπων (1734-1821), που εκδόθηκαν το 2008 σε επιμέλεια και με εισαγωγή της Πόπης Πολέμη. Πώς καθορίζονται από τη συγκυρία του Αγώνα οι αγγελλόμενοι σχεδιασμοί; Ποια πρόσωπα αναλαμβάνουν την πρωτοβουλία για την έκδοση βιβλίων και φυλλαδίων, τυπώνοντας, δημοσιεύοντας ή και αναδημοσιεύοντας αγγελίες στον Τύπο, συνήθως μάλιστα με πρόσκληση για την εγγραφή συνδρομητών; Ποια είδη κειμένων, πρωτότυπα ή μεταφρασμένα, και ποια θέματα εμπνέουν την ελληνόγλωσση λογιούση την εποχή της Επανάστασης; Ποια είναι η τύχη των έργων που αγγέλλονται, ποιες εκδόσεις εν τέλει ευοδώνονται και ποιες άλλες φαίνεται ότι δεν τελεσιφόρησαν; Η συγκεκριμένη ερευνητική προσέγγιση στοχεύει στην ηλεκτρονική δημοσίευση του εν λόγω υλικού και επιχειρείται ένα ψηφιακό σχέδιάσμά του, που αφενός επιτρέπει τον ευχερέστερο εμπλουτισμό και την αναθεώρησή του, γνωρίζοντας ότι το παρόν αποτελεί ένα εν προόδω έργο με πρόδηλο έλλειμμα τις λανθάνουσες αγγελίες. Αφετέρου, η ψηφιακή έκδοση προσφέρει τη δυνατότητα διασύνδεσης με

άλλο συναφές υλικό και παρέχει, μέσα από την παράλληλη χρήση σωματίων κειμένου, τη δυνατότητα να διαπιστωθούν σημαίνουσες συνάφειες λέξεων, σχετικών με την ιστορία των εντύπων και των εκδόσεων κατά τον 19ο αι.

***Ιστορικός, διδάκτωρ Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Cambridge.**

Ελληνικά Χρονικά (1824-1826): Σύγχρονα μαθήματα συνταγματικού δικαίου

ΣΠΥΡΟΣ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ*

Τα Ελληνικά Χρονικά που εκδίδονταν στο πολιορκημένο Μεσολόγγι από τον Ελβετό φιλέλληνα Ιωάννη Ιάκωβο Μάγερ, αποτέλεσαν ένα πολύ σημαντικό εργαστήριο συνταγματικών ιδεών. Οι σελίδες του, ταυτόχρονα με τη μετάδοση των πολεμικών ειδήσεων, φιλοξενούσαν κείμενα σχετικά με τις ατομικές ελευθερίες και τη συνταγματική οργάνωση του νέου Κράτους που ονειρεύονταν οι επαναστατημένοι Έλληνες. Μεταξύ άλλων, δημοσιεύθηκαν κείμενα για το απόρρητο της επικοινωνίας, τη δημοσιότητα των νομοθετικών οργάνων και την αρχή της διαφάνειας, τους αναγκαίους περιορισμούς των ατομικών δικαιωμάτων, την εναλλαγή στην εξουσία ως πεμπτοσύνη της Δημοκρατίας, τη βασιλευόμενη ή αβασίλευτη μορφή του Πολιτεύματος και τη σημασία της εκπαίδευσης στη νέα ελληνική κοινωνία. Όλα αυτά με άμεσες και έμμεσες αναφορές στις ιδέες της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Στα κείμενα συνταγματικού ενδιαφέροντος ξεχωρίζουν αυτά, τα οποία αφορούν την ελευθερία του Τύπου και τη σημασία του για τη δημοκρατική λειτουργία μιας Πολιτείας.

***Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου με έμφαση στο Συνταγματικό Δίκαιο στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.**

«Έλλην απλούς» ή «έλλην πολιτογραφημένος;» Η ταυτότητα του Έλληνα στις εφημερίδες της Επανάστασης

ΕΛΠΙΔΑ ΒΟΓΛΗ*

Ποιους στόχους εξυπηρετούσε τις πρώτες μέρες του 1825 η 'είδηση' των Ελληνικών Χρονικών για την πολιτογράφηση του Αναστάσιου Πολυζωΐδη στη Δυτική Στερεά Ελλάδα και πολύ περισσότερο η δημοσίευση της φιλελεύθερης ερμηνείας του ίδιου σχετικά με τη διαδικασία της αναγνώρισης του πολίτη; Υπάρχουν στοιχεία που να στηρίζουν την υπόθεση ότι επρόκειτο για κάποιο είδος δημοσιογραφικής απάντησης στη δημοσίευση της Εφημερίδας των Αθηνών λίγες μέρες νωρίτερα μιας καταφανώς συντηρητικής ως προς το θεωρητικό της υπόβαθρο προσέγγισης της ελληνικής ταυτότητας από τον «μακαρίτη» πλέον Θεόδωρο Νέγρη; Αποκωδικοποιώντας τον δημόσιο διάλογο που αναπτύσσεται στον Τύπο της Επανάστασης γύρω από ζητήματα εθνικής και πολιτικής ταυτότητας, η ανακοίνωση αυτή έχει στόχο να αναδείξει τις πολιτικές διαμόρφωσης αντιλήψεων σχετικά με την ένταξη ή τον αποκλεισμό Ελλήνων από την υπό συγκρότηση κοινωνία πολιτών.

*Καθηγήτρια στο Δ.Π.Θ.

Ο Τύπος ως νέο πεδίο πολιτικής δράσης. Με τα Αρεοπαγιτικά του Τζων Μίλτον από τη Γαλλική στην Ελληνική Επανάσταση

ΝΑΣΙΑ ΓΙΑΚΩΒΑΚΗ*

Την ανακοίνωση αυτή απασχολεί ένα ενδιαφέρον πλην παραγνωρισμένο έντυπο τεκμήριο του 1831-1832, που αποδίδει στα ελληνικά τα Αρεοπαγιτικά του Τζων Μίλτον, το κλασικό μανιφέστο υπέρ της ελευθερίας του Τύπου, μέσω ενός συναρπαστικού διάμεσου, τη γαλλική μετάφρασή του από τον Μιραμπώ, η οποία και ανοίγει τρόπον τινά τη Γαλλική Επανάσταση. Το συγκεκριμένο τεκμήριο θα εξεταστεί σε διπλή προοπτική: από τη μια ως κρίκος μιας διεθνούς αλυσίδας κυκλοφορίας του δοκιμίου του Μίλτον, που συνδέει την ελευθεροτυπία με τις επαναστάσεις και από την άλλη ως μαρτυρία για την ελληνική πολιτική ζωή όπως αρχίζει να διαμορφώνεται ως προέκταση της νικηφόρας Επανάστασης του 1821. Σε τι βαθμό συνδέεται η ανώνυμη έκδοση με την έναρξη λίγα χρόνια νωρίτερα του ελεύθερου ελληνικού Τύπου στο Μεσολόγγι; Σε τι βαθμό συναρτάται με τις μεταβολές στην πολιτική δράση που συνοδεύουν το δεύτερο κύμα των επαναστάσεων στα μεταναπολεόντεια χρόνια;

* Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ

Η ανάγκη επίσημης εφημερίδας στα χρόνια του Αγώνα

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ*

Στη σύντομη ανακοίνωση αυτήν το ενδιαφέρον εστιάζεται στους λόγους που οδήγησαν σχετικά νωρίς στην έκδοση επίσημης εφημερίδας και στη δια του Τύπου κοινοποίηση των κρατικών πράξεων και κυρίως των νέων νόμων που εκδίδονταν από τη Διοίκηση κατά τη διάρκεια της περιόδου της Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος (1822-1827). Η πρώτη εφημερίδα με επίσημο περιεχόμενο σημαντικών κειμένων που δεν είναι ίσως δυνατόν να θεωρηθούν και ακριβώς κρατικές αποφάσεις είναι η Σάλπιγξ Ελληνική της οποίας εκυκλοφόρησαν μόλις 3 φύλλα στην Καλαμάτα το θέρος του 1821. Αλλά η δημοσιοποίηση των κρατικών νομοθετικών κειμένων εβράδυνε μέχρι το 1824, όταν άρχισε η δημοσίευση στον Φίλο του Νόμου της Ύδρας και εν συνεχεία από το 1825, τακτικά πλέον, στη Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος στο Ναύπλιο. Η ανάγκη δημοσίευσης των νομοθετικών κειμένων, δικαστικών αποφάσεων, προκηρύξεων, πρακτικών συνελεύσεων κλπ. επεβλήθη από σειρά λόγων που συμβάδιζαν με την ανάγκη ακριβούς ενημερώσεως των πολιτών, διασποράς των νομοθετικών κειμένων στην επικράτεια με ασφάλεια, δημοσιοποίησεως του κύρους της Ελληνικής Πολιτείας στους ξένους εκπροσώπους που αμφισβητούσαν την νομιμότητά τους και αυτήν την ύπαρξη του Νεοελληνικού Κράτους, τέλος δε στην επιθυμία δημοκρατικής διακυβερνήσεως και συνεπώς δημοσιότητας των κρατικών αποφάσεων.

* Γενική Γραμματέας της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος.

Τα Ελληνικά Χρονικά στην ελληνική ιστοριογραφία

ΕΛΛΗ ΔΡΟΥΛΙΑ

Από τις εφημερίδες του Αγώνα που έβαλαν τα θεμέλια στο φαινόμενο του Τύπου της σύγχρονης Ελλάδας, εκείνη που έχει προκαλέσει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των σύγχρονων και των μεταγενέστερων είναι τα Ελληνικά Χρονικά. Χωρίς αμφιβολία, αποτελεί πρωτογενή πηγή έρευνας μελετών περί την εποχή της κυκλοφορίας τους, των προσώπων, καθώς και των καταλυτικών πολιορκιών του Μεσολογγίου. Η δημοφιλία, η εντατική αναζήτηση και οι συχνές αναφορές στις σελίδες τους, οδήγησαν στην επανέκδοσή τους με την επιστασία και με δαπάνη του Κωνστ. Ν. Λεβίδου και την ανατύπωσή τους το 1958. Όταν η τεχνική μέθοδος των φωτομηχανικών ανατυπώσεων τέθηκε στην υπηρεσία της εκδοτικής παραγωγής, επιλέγησαν να κυκλοφορήσουν από τον οίκο Χ. Σπανός & Ν. Νίκας, σε δύο τόμους, συμπληρωμένους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η έκδοση όπου επικεντρώνεται και συγκεντρώνει αποκλειστικά τα γεγονότα της δεύτερης πολιορκίας του Μεσολογγίου του 2001. Ως καίρια πρωτότυπη πηγή, παραμένει το αίτημα να «βιογραφηθεί» με σύγχρονη ματιά και εργαλεία, να συναρμολογηθούν οι υπάρχουσες πληροφορίες αλλά και οι σιωπές της ιστορικής εφημερίδας και να αξιολογηθεί η συνεισφορά της ποσοτικά και ποιοτικά.

*Τέως διευθύντρια της Βιβλιοθήκης της Βουλής (2015 -2021).

Διαφωτισμός, Τύπος και επαναστατική πολιτική: Ο αββάς Grégoire για τα γεγονότα του Απριλίου 1821

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΡΩΔΟΤΟΥ*

Η εισήγηση φέρνει στην επιφάνεια ένα αναξιοποίητο από την έρευνα άρθρο του αββά Grégoire που δημοσιεύθηκε κατά το πρώτο έτος της Επανάστασης στο Chronique Religieuse για τα αντίποινα των Τούρκων εναντίον του ελληνικού κλήρου. Η εν λόγω μαρτυρία του αββά Grégoire, πρωταγωνιστικής μορφής της Γαλλικής Επανάστασης και επιστήθιου φίλου του Αδαμάντιου Κοραή, θα αποτιμηθεί κριτικά σε σχέση με τις διαφορετικές θέσεις για την πολιτική του Οικουμενικού Πατριαρχείου που ο ίδιος εξέφρασε τα προηγούμενα έτη, στο πλαίσιο του επαναστατικού, ουτοπικού του προγράμματος για την Ένωση των Εκκλησιών.

*Ιστορικός, διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Paris 8 Vincennes-à-Saint-Denis. Διδάσκει στο ΠΜΣ «Φιλοσοφία» του Τμήματος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η γλώσσα του Τύπου κατά την Επανάσταση του 1821

ΜΑΡΙΑ ΚΑΜΗΛΑΚΗ*

Τη γέννηση του ελληνικού Τύπου, από τα τέλη του 18ου αιώνα, στους κόλπους των Ελλήνων της ευρωπαϊκής Διασποράς, διαδέχθηκε η έκδοση εφημερίδων στην επαναστατημένη Ελλάδα, με περιεχόμενο πολιτικό και εθνικο-απελευθερωτικό και στόχο τη νικηφόρα έκβαση της Επανάστασης. Παρά τους περιορισμούς που δημιουργούσε η ανεπάρκεια των υλικοτεχνικών υποδομών και οι γενικότερες συνθήκες αναταραχής, οι εφημερίδες της επαναστατικής περιόδου επωμίστηκαν το έργο της διάδοσης των ειδήσεων του Αγώνα και της εμπύχωσης των Ελλήνων. Κι ενώ για τις σύγχρονες εφημερίδες η γλώσσα του Τύπου είναι κατά κανόνα η πρότυπη (standard) γλώσσα, για την υπό εξέταση περίοδο η απουσία γλωσσικής τυποποίησης, η έλλειψη υπερτοπικής Κοινής στον προφορικό λόγο και η πολυεπίπεδη διαστρωμάτωση ανάμεσα σε παραλλαγές της λόγιας γραφομένης και της δημώδους στον γραπτό λόγο, διαμορφώνουν μια σύνθετη κοινωνιογλωσσική κατάσταση, θέτοντας ενδιαφέροντα ερωτήματα για το γλωσσικό ένδυμα επικοινωνίας των επαναστατικών ιδεών (και) διά του Τύπου. Σε αυτό το πλαίσιο, στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τη γλώσσα των εφημερίδων της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Επιμέρους θέματα που θα μας απασχολήσουν είναι τα κειμενικά χαρακτηριστικά του δημοσιογραφικού λόγου (π.χ. λόγιες vs δημώδεις γλωσσικές επιλογές, ανάμειξη διαφορετικών επιπέδων ύφους, γλωσσικός δανεισμός, φορμουλαϊκά στοιχεία κ.ά.) και οι κοινωνιοπραγματολογικές του λειτουργίες, με βάση, αφενός, τη σχετική θεματολογία (π.χ. πολεμικές ειδήσεις, θέματα επικαιρότητας, πολιτικά άρθρα κ.ά.), και, αφετέρου, τη διαλογικότητα/διακειμενικότητα με τη (διαμορφούμενη) γλώσσα της Διοίκησης. Με θεωρητικό πλαίσιο την Κριτική Ανάλυση Λόγου, θα αναλυθεί κειμενικό σώμα από τις εφημερίδες Ελληνικά Χρονικά και Εφημερίς των Αθηνών, επιδιώκοντας

μια συγκριτική κοινωνιογλωσσολογική ανάγνωση, με έμφαση στη συμβολή του Τύπου στη διαμόρφωση της γλώσσας στη δημόσια σφαίρα και στις διαδικασίες κατασκευής μιας νέας κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας.

*Δρ Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, είναι αναπλ. Προϊσταμένη της Γενικής Διεύθυνσης Ηλεκτρονικής Διοίκησης, Βιβλιοθήκης & Εκδόσεων της Βουλής.

Ο Απόλλων: Ανατέμνοντας την πρώτη αντιπολιτευτική εφημερίδα στο Ελληνικό Κράτος

ΑΡΗΣ ΚΑΤΩΠΟΔΗΣ*

Την αυγή της τρίτης δεκαετίας του 19ου αιώνα, προτού καν ο ελληνικός Τύπος κατορθώσει να αποκτήσει στερεά ερείσματα στην υπό αναδιάρθρωση ελληνική κοινωνία και να επιχειρήσει την επέκτασή του ως μέσου ενημέρωσης και τη διείσδυσή του σε ευρύτερη βάση, ήλθε σε μοιραία ρήξη με την καθεστηκυία τάξη, τους φορείς εξουσίας και δη με τον επικεφαλής τους, τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. Βραχύβια έντυπα εξέθεσαν μετριοπαθώς απόψεις και οπτικές διαφόρων ζητημάτων αντιτιθέμενες στις κυβερνητικές προσεγγίσεις, όμως η εφημερίδα Απόλλων του Αναστάσιου Πολυζωίδη, εκδιδόμενη στην Ύδρα, προπύργιο των πολέμιων της κυρίαρχης πολιτικής μερίδας, πέτυχε, με σύνθημα το αίτημα για συνταγματική νομιμότητα, αξιοσημείωτη συσπείρωση των «αντικαποδιστριακών» φωνών και αναδείχθηκε σε κομβικό όχημα διάδοσης της αντιπολιτευτικής τάσης στη δημόσια σφαίρα.

*Ιστορικός, απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΕΚΠΑ και του ΠΜΣ Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία και Ιστορία της Τέχνης του ίδιου Τμήματος.

Πού, πότε και πώς «ετυπώθηκαν παρά Νικολάου Μπαρότζη του Σαλωνίτου προς χάριν του Γένους» τα διπλώματα καταδρομής (Lettres de marque) το 1821;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΚΚΩΝΑΣ*

Από το 1926 ως σήμερα διάφορες υποθέσεις έχουν γίνει για το πού και πότε ακριβώς τυπώθηκαν τα διπλώματα καταδρομής (Lettres de marque), με τα οποία εφοδιάστηκαν κυρίως υδραίικα πλοία από τον Απρίλιο του 1821 και μετά, μέχρι το 1822. Μιας και καμία από τις υποθέσεις αυτές δεν είναι πειστική, είναι καιρός να δούμε τι έχουν να μας πουν τα σωζόμενα αντίτυπα, να τα «ρωτήσουμε» πώς, πότε και πού δημιουργήθηκαν, εξετάζοντας κυρίως τα τυπογραφικά στοιχεία, τη στοιχειοθεσία και τα ίχνη που έχει αφήσει η διαδικασία της εκτύπωσης.

*Καθηγητής Πανεπιστημίου, Ιστορικός μελετητής.

Οι Αυστριακοί και ο Τύπος της Ανατολικής Μεσογείου κατά την Επανάσταση (1821-1827)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Μ. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ*

Η τρίτη δεκαετία του 19ου αιώνα αποτέλεσε καμπή στην ιστορική εξέλιξη του Τύπου στην Ανατολική Μεσόγειο, με την έκδοση γαλλόφωνων, ελληνικών και ιταλόγλωσσων εφημερίδων στη Σμύρνη, Αθήνα, στο Μεσολόγγι, στην Ύδρα και στα Ιόνια Νησιά. Η ανάπτυξη του Τύπου δεν μπορεί να θεωρηθεί μόνο ως «μετακένωση» μίας ήδη καθιερωμένης ευρωπαϊκής καινοτομίας στην «Καθ' ημάς Ανατολή», αλλά και ως αποτέλεσμα του σκληρού ανταγωνισμού μεταξύ αφενός των Ελλήνων επαναστατών, και των ξένων μαχητών της ελευθερίας» που τους υποστήριζαν, και αφετέρου εκείνων, οθωμανών αξιωματούχων, διπλωματών και συμβούλων των ευρωπαϊκών πρεσβειών στην Κωνσταντινούπολη και Λεβαντίνων δημοσιογράφων, που έβλεπαν στον ξεσηκωμό των Ελλήνων «τη μεταφορά στην Ανατολή του δηλητηρίου της Γαλλικής Επανάστασης». Στην παρούσα μελέτη θα διερευνηθεί η στάση των Αυστριακών, ιδίως του ιντερνούτσου στην οθωμανική πρωτεύουσα, έναντι των εφημερίδων που κυκλοφορούσαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την επαναστατημένη Ελλάδα. Θα προσεγγιστούν οι προσπάθειές τους που στόχευαν να ελέγξουν και να κατευθύνουν τις γαλλικές εφημερίδες της Σμύρνης προς μια συνεπή αντεπαναστατική στάση και παράλληλα θα μελετηθεί το πώς έβλεπαν τον δυναμικό ελληνικό επαναστατικό Τύπο, ιδίως εκείνον της Ύδρας. Το συστηματικό ενδιαφέρον τους για τον Τύπο δεν φανερώνει μόνο τον φόβο τους ότι η επαναστατική υπόθεση είχε «κερδίσει» τον δημόσιο χώρο

αλλά και τη συνειδητοποίησή τους ότι οι εφημερίδες αποτελούσαν ένα ισχυρό όπλο στα χέρια τόσο των επαναστατών όσο και των υποστηρικτών της «τάξης».

***Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κύπρου**

Ξεφυλλίζοντας τα Ελληνικά Χρονικά στην επετειακή έκθεση του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ- '21»

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΥΚΙΟΥ*

Η επέτειος των 200 ετών από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης ήταν μια ιδιαίτερη πρόκληση για το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, που οφείλει την ίδια τη σύστασή του στη συγκέντρωση κειμηλίων των αγωνιστών του 1821. Η επετειακή έκθεση που υλοποίησε με τον τίτλο ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ <21, σχεδιάστηκε με ευελιξία και καινοτομία. Στο ευρύτερο πεδίο της Δημόσιας και Ψηφιακής Ιστορίας, παρουσίασε με σύγχρονη ματιά την Επανάσταση φωτίζοντας τα αυθεντικά κειμήλια με νέα ερμηνευτικά μέσα, τα οποία με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους ανανεώνουν τον ακαδημαϊκό διάλογο, συζητούν σύγχρονες αναζητήσεις και φέρνουν σε επαφή το ευρύ κοινό με τις ιστοριογραφικές εξελίξεις στη μελέτη της εποχής γύρω από το 1821. Ειδικότερα με τη χρήση διαδραστικών εκθεμάτων επιχειρείται η εμπλοκή του επισκέπτη και η δυνατότητα να σταθεί και να ερευνησει ένα θέμα που του κινεί το ενδιαφέρον διαμορφώνοντας τη δική του διαδρομή ανάμεσα στο προσφερόμενο υλικό. Στην υποεπένδυση για τον Τύπο του Αγώνα, με αναφορά στα τυπογραφεία που λειτουργούσαν ανά τόπους, στις εφημερίδες και στους εκδότες τους, το διαδραστικό έκθεμα επιτρέπει στον επισκέπτη να ανατρέξει στις εφημερίδες Ελληνικά Χρονικά και Φίλος του Νόμου, καθώς και σε μεγάλο αριθμό ξένων εφημερίδων. Ο επισκέπτης έχει τη δυνα-

τότητα να επιλέξει φύλλο, χρονολογία και θέμα, και να διατρέξει γεγονότα της Επανάστασης.

***Αναπληρώτρια Διευθύντρια της Βιβλιοθήκης της Βουλής.**

Οι αντιλήψεις περί Ελληνικής Επανάστασης στον Τύπο κατά την περίοδο της Οθωνικής Απολυταρχίας

ΜΥΡΤΩ ΛΑΜΠΡΟΥ*

Η ανακοίνωση εντάσσεται στη θεματική Επανάσταση και Τύπος (1775-1848) και έχει στόχο να εξετάσει τις κυρίαρχες αντιλήψεις περί Ελληνικής Επανάστασης στον Τύπο κατά την περίοδο της Οθωνικής απολυταρχίας. Είναι γεγονός ότι η Ελληνική Επανάσταση στην οθωνική περίοδο συνιστά περισσότερο παρόν παρά παρελθόν. Εντούτοις, είναι ένα ζήτημα που αναλύεται συχνά στον Τύπο με πολλαπλές ερμηνείες και στοχεύσεις. Άλλωστε, οι περισσότεροι άνθρωποι που πρωταγωνίασαν και βίωσαν το μεγάλο γεγονός είναι ακόμα εν ζωή και διεκδικούν τη θέση τους και τη δικαίωσή τους στο νέο εθνικό πλαίσιο. Η Ελληνική Επανάσταση επανέρχεται διαρκώς στον Τύπο καθώς οι άνθρωποι προσπαθούν να «τακτοποιήσουν» το γεγονός αυτό μέσα στο νέο πλαίσιο, να το εξηγήσουν και να το κατανοήσουν. Έτσι η πραγμάτευση αυτού του θέματος παραμένει ένα ανοιχτό ζήτημα σε αυτήν την πρώτη δεκαετία του ελληνικού κράτους χωρίς παγιωμένες ερμηνείες αλλά με πολλαπλές και συχνά αντικρουόμενες ιεραρχήσεις των γεγονότων, των αιτιών και των αιτιατών. Οι εφημερίδες που επιλέξαμε να μελετήσουμε είναι η Αθηνά του Εμμανουήλ Αντωνιάδη, ο Χρόνος και ο Αιών του Ιωάννη Φιλήμονα, η Ελπίς του Νικόλαου Λεβίδη και ο Φίλος του Λαού (με διάφορους συντάκτες) καθώς και η εφημερίδα Ήλιος του Π. Σούτσου. Πρόκειται για εφημερίδες που αντιπροσωπεύουν διαφορετικά ρεύματα σκέψης αλλά και διαφορετικές ομάδες συμφερόντων γεγονός που αποτυπώνει εναργέστερα τις ιδεολογικές ζυμώσεις του ελληνικού βασιλείου.

*Διδάκτωρ Ιστορίας του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου

Οι τυπογράφοι: Η τέχνη τους στις ανάγκες και τους στόχους της Επανάστασης του 1821

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΟΥΚΟΣ*

Θα σκιαγραφηθούν οι έως τώρα γνωστές ατομικές πορείες κάποιων τυπογράφων: υπό ποιες συνθήκες έμαθαν την τέχνη τους, πότε και πού την άσκησαν, ποια εργαλεία διέθεταν (τυπογραφικά στοιχεία και πιεστήριο), αν αυτά βρέθηκαν στη διάθεσή τους ή χρειάστηκε να τα δημιουργήσουν, ο καθοριστικός ρόλος τους στην έκδοση εφημερίδων και άλλων εντύπων. Θα αναζητηθούν οι σχέσεις τους με τους εκδότες των εντύπων, οι συνθήκες εργασίας και οι αμοιβές τους, αν είχαν και αυτοί λόγο στο περιεχόμενο των εντύπων που στοιχειοθετούσαν ή τύπωναν, ποιες ήταν οι ιδεολογικές και πολιτικές απόψεις τους, αν κάποιος εκδότης ή υπεύθυνος εφημερίδων μετείχαν και στην τυπογραφική διαδικασία. Αν οι τυπογράφοι, παράλληλα με την τέχνη τους, μετείχαν στον απελευθερωτικό αγώνα και ποιοι από αυτούς υπήρξαν θύματα. Ποιες, τέλος, ήταν οι εργασιακές επιλογές τους στα χρόνια του Καποδίστρια και στα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια.

*Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Ιταλόγλωσσες ελληνικές εφημερίδες (1800-1850): *Monitore*, *Gazzetta* και *Telegrafo*

ΤΖΩΡΤΖΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ*

Πριν φτάσει ο Stanhope στην Ελλάδα με τα τυπογραφεία, είχε την ιδέα να εκδώσει εφημερίδες όχι μόνο στα ελληνικά αλλά και σε μια ξένη γλώσσα. Τελικώς επελέγη ένας ιταλικός τίτλος, το *Telegrafo Greco*. Το περιεχόμενό του είναι κυρίως γραμμένο στα ιταλικά, αν και χρησιμοποιήθηκαν άλλες γλώσσες όπως τα γαλλικά και τα αγγλικά. Τα περισσότερα άρθρα δεν τα έγραφαν οι συντάκτες αλλά τα λάμβανε η εφημερίδα από τους αναγνώστες. Έχει θεωρηθεί φιλελληνική εφημερίδα, αν και θα έπρεπε να θεωρείται ιταλόφωνη ελληνική εφημερίδα. Ακολούθησε έτσι μια μακροχρόνια παράδοση, ιδιαίτερα στα Επτάνησα όπου κυκλοφορούσαν διάφορες ιταλόφωνες εφημερίδες και περιοδικά, όπως η *Monitore Ionio* και η *Gazzetta Ionio*. Οι συντάκτες ήταν λόγιοι Ιόνιοι που είχαν σπουδάσει στα ιταλικά πανεπιστήμια. Από το 1816 η *Gazzetta delle isole ionie* γίνεται η επίσημη εφημερίδα των Ιόνιων νησιών και μέχρι το 1831 κυκλοφορεί μόνο στα ιταλικά. Μέχρι το 1851 εκδίδεται στα ελληνικά και στα ιταλικά, μέχρι τη κατάργηση της ιταλικής γλώσσας το 1851. Οι διανοούμενοι του Ιονίου χρησιμοποιούσαν τα γλωσσικά εργαλεία που είχαν στη διάθεσή τους και τα οποία ανήκαν στο πολιτισμικό τους παρελθόν. Το ίδιο ισχύει για την έκδοση του *Telegrafo* στο Μεσολόγγι.

*Καθηγητής Ιταλικής Λογοτεχνίας και Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης.

Ο Jeremy Bentham για την ελευθερία της έκφρασης

ΦΙΛΗΜΩΝ ΠΑΙΟΝΙΔΗΣ*

Τα Ελληνικά Χρονικά υπήρξαν ένα βήμα για την ανάδειξη της άγνωστης στην Ελλάδα αρχής της ελευθερίας του Τύπου και γενικότερα του λόγου. Τον Οκτώβριο του 1824 με πρωτοβουλία του Stanhope δημοσιεύτηκε σε αυτά μεταφρασμένο από τον Αναστάσιο Πολυζωΐδη το κείμενο του Jeremy Bentham "Περί δημοσιότητας". Πρόκειται για μια επιλεκτική απόδοση του τρίτου κεφαλαίου του έργου του Bentham *Tactique des assemblées legislatives suivie d'un traité des sophismes politiques* (1816) στο οποίο προβάλλονται επιχειρήματα υπέρ της διαφάνειας που πρέπει να χαρακτηρίζει τη λειτουργία μιας νομοθετικής συνέλευσης σε μια αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Με βάση αυτό το κείμενο και άλλες πηγές επιχειρούμε μια ανασυγκρότηση των θέσεων του φιλοσόφου για την ελευθερία της έκφρασης.

*Καθηγητής ηθικής και πολιτικής φιλοσοφίας στο Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του ΑΠΘ.

«Έχομεν από πηγήν αλάνθαστον...» Οι ειδησεογραφικές πηγές των εφημερίδων της Επανάστασης μέσα από το παράδειγμα των Ελληνικών Χρονικών

ΣΟΦΙΑ ΠΙΛΟΥΡΗ*

Η προτεινόμενη ανακοίνωση αποτελεί μέρος μίας ευρύτερης έρευνας στα πλαίσια της διατριβής μου γύρω από τον Τύπο στην Επανάσταση του 1821 με κυρίαρχα τεκμήρια τις έντυπες εφημερίδες της περιόδου 1824-1827 (όπου και ολοκληρώνεται η περίοδος Φαρμακίδη στη Γενική Εφημερίδα). Διερευνώντας σε εξαντλητικό πίνακα τα δυνητικά δίκτυα των πληροφοριών και τις διαδρομές των ειδήσεων πολλά ερωτήματα ανακύπτουν, ιδιαίτερα ως προς τη ροή των ειδήσεων στις εμπόλεμες ζώνες του ελληνικού χώρου. Η επικέντρωση της εισήγησης θα είναι τα Ελληνικά Χρονικά λόγω του πλούτου ειδήσεων που διαθέτουν, της διασταύρωσης που επιχειρούν από φύλλο σε φύλλο και της συχνής τους αναφοράς στο ζήτημα «πώς μας έφθασεν η είδησις», αλλά θα γίνουν και συγκρίσεις με τη διαδρομή της πληροφορίας στις υπόλοιπες επαναστατικές εφημερίδες. Τα ερωτήματα που μπορούν να προσεγγιστούν μέσα από το πλήθος των αναφορών είναι κυρίως αναφορικά με: τις πηγές της εφημερίδας και τη διάρθρωση της ύλης (ποσοστά ανταποκρίσεων από τον ξένο και ελληνικό Τύπο ή από επιστολές κ.λπ), κατά πόσο έχουν συγκροτηθεί σταθερά κέντρα και δίκτυα που συγκεντρώνουν και διανέμουν πληροφορίες στις επαναστατημένες περιοχές καθώς και τα πιθανά πρόσωπα που εμπλέκονται.

*Υποψήφια διδακτορίσα του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του ΕΚΠΑ.

Ο Γεωργάκης Νικολού Βαρνακιώτης μέσα από τα Ελληνικά Χρονικά

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΠΛΑΤΑΝΙΑ*

Στην παρούσα ανακοίνωση σκιαγραφείται η εικόνα του Γεωργάκη Νικολού ή Βαρνακιώτη (1780-1842), της αυτή ανασυστήνεται μέσα από τα φύλλα των Ελληνικών Χρονικών. Σε μία εφημερίδα στοχοπροσηλωμένη στον αγώνα για εθνική συγκρότηση, ο Βαρνακιώτης, της ένοπλος τοπικός άρχοντας που δυσκολεύεται να βγει μέσα από τη δομή που ξέρει να διαχειρίζεται, δηλαδή από αυτόν τον δισυπόστατο ρόλο της δράσης των παραδοσιακών ενόπλων, όπου η εξέγερση είναι της τρόπος διαπραγμάτευσης της κοινωνικής της θέσης σε ένα κόσμο στιγματισμένο από το στοιχείο της ετερονομίας, αντιμετωπίζεται ως μία ετερότητα προσδιορισμένη ως αξίες του άλλου. Η στάση του απέναντι στο χρήμα, τον έρωτα και την πίστη φαίνεται πως συνοψίζει για τον συντάκτη της εφημερίδας τον ανήθικο χαρακτήρα του καθεστώτος υποτέλειας, καθιστώντας ορατή τη διαφορά με τον εθνικό εαυτό.

* Υποψήφια διδακτορίσα του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Νεότερης Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Ελληνικός Τύπος σε γαλλική γλώσσα: Τα γαλλόφωνα και δίγλωσσα έντυπα του 19ου αιώνα

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΡΟΒΑΤΑ*

Ο αλλόγλωσσος Τύπος, εφημερίδες και περιοδικά που κυκλοφορούν σε γλώσσα διαφορετική από την επίσημη γλώσσα μιας χώρας, συνιστούν ένα ιδιαίτερο εκδοτικό φαινόμενο που μπορεί να ερμηνευτεί μόνο σε συνάρτηση με τις ειδικές συνθήκες που υπαγόρευαν ή ευνόησαν την γέννησή του. Στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες της Μεσογείου και των Βαλκανίων, κυκλοφορούν κατά τον 19ο αιώνα αμιγώς γαλλόφωνες και δίγλωσσες (ελληνικά και γαλλικά) εφημερίδες. Έχοντας ως κοινό στόχο να «καταστήσουν την 8 Ελλάδα γνωστή στην Ευρώπη και την Ευρώπη στην Ελλάδα», Έλληνες ή και ξένοι εκδότες υιοθετούν τη γαλλική ως γλώσσα επικοινωνίας και ενημέρωσης. Οι γαλλόφωνες και δίγλωσσες αυτές εφημερίδες διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην πολιτική ζωή της χώρας κατά τα κρίσιμα χρόνια της διαμόρφωσης του νέου ελληνικού κράτους και επωμίστηκαν σημαντικό μερίδιο της ενημέρωσης της κοινής γνώμης, Ελλήνων αλλά και ξένων αναγνωστών. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να σκιαγραφήσουμε τη φυσιογνωμία και να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη αυτών των εντύπων και τη διάδοση που γνώρισαν στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Θα εστιάσουμε στην τυπολογία

τους επιχειρώντας να εντοπίσουμε τα πρότυπά τους σε αντίστοιχα έντυπα που κυκλοφόρησαν στο εξωτερικό καθώς και τις πηγές ενημέρωσης που χρησιμοποιούσαν. Παράλληλα, θα επικεντρωθούμε στους συντελεστές και στο αναγνωστικό κοινό τους και θα αξιολογήσουμε το βάρος που έχει η κάθε γλώσσα (ελληνική και γαλλική) στις δίγλωσσες εφημερίδες.

* Καθηγήτρια της Ιστορίας του Γαλλικού πολιτισμού με ειδίκευση στις διαπολιτισμικές σχέσεις Ελλάδας – Γαλλίας στο ΕΚΠΑ.

Η Εφημερίς των αδελφών Μαρκιδών-Πούλιου: Η απαρχή του προεπαναστατικού Τύπου

ΑΛΚΗΣΤΗ ΣΟΦΟΥ*

Η Εφημερίς, η αρχαιότερη ελληνική εφημερίδα που έχει διασωθεί, αποτελεί το πρώτο κεφάλαιο της ιστορίας του ελληνικού Τύπου, και μία πολύτιμη ιστορική πηγή για τη μελέτη της περιόδου που καλύπτει (1791-1797). Η Εφημερίς συνιστά πολιτισμικό όργανο της ωριμότητας του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Στην παρούσα ανακοίνωση θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο αυτό το ισχυρό παιδαγωγικό και ιδεολογικό «εργαλείο» συνέβαλε στην εθνική αφύπνιση και χειραφέτια της «καθ' ημάς Ανατολής».

* Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης.

«Για την πολιτική κατήχηση του έθνους»: Πολιτικές έννοιες της νεωτερικότητας στα Ελληνικά Χρονικά

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΦΟΙΝΗ*

Η ανακοίνωση έχει σκοπό να παρουσιάσει κάποια βασικά χαρακτηριστικά του πολιτικού λεξιλογίου των εφημερίδων του Αγώνα, δηλαδή του λεξιλογίου που προσδιορίζει τον τρόπο διακυβέρνησης, τους πολιτικούς και διοικητικούς θεσμούς και τους φορείς τους, τα όργανα και τις μορφές πολιτικής μάχης, τις πολιτικές και τις κοινωνικές σχέσεις. Θα δοθεί έμφαση στη χρήση εννοιών, όπως πατρίδα, έθνος, ελευθερία, επανάσταση, δημοκρατία, μοναρχία, δικαιοσύνη, δεσποτισμός, αναρχία, κ.ά. Θα επιχειρηθεί η ανάλυση του σημασιολογικού πεδίου των όρων και η ανίχνευση συναφειών με το λεξιλόγιο του Διαφωτισμού και της Επανάστασης.

* Διευθύντρια Ερευνών στο Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών (Τομέας Νεοελληνικών Ερευνών) του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Διεθνικός φιλελευθερισμός στη μεταναπολεόντεια Ευρώπη: Η περίπτωση του λογοτεχνικού περιοδικού Ο Φιλελεύθερος (The Liberal, 1822-1823)

ΜΑΡΙΑ ΣΧΟΙΝΑ*

Ο Φιλελεύθερος: Ποίηση και Πεζογραφία από το Νότο ήταν ένα βραχύβιο και αμφιλεγόμενο λογοτεχνικό περιοδικό που ιδρύθηκε στην Πίζα το 1822 από τους Percy Shelley, Byron και Leigh Hunt, και εκδόθηκε από τον αδελφό του τελευταίου, John Hunt, στο Λονδίνο. Η κριτική το κατατάσσει συχνά ως ένα εγχείρημα που κατέρρευσε πριν καλά καλά ξεκινήσει: Ο θάνατος του Shelley, η τεταμένη σχέση του Leigh Hunt με τον Byron και, κυρίως, η θύελλα αντιδράσεων που προκάλεσε στον συντηρητικό βρετανικό Τύπο, καταδίκασαν το περιοδικό σε μόλις τέσσερα τεύχη που εκδόθηκαν μεταξύ του 1822 και του 1823. Ωστόσο, πιο πρόσφατες προσεγγίσεις αναδεικνύουν την απaráμιλλη δυναμική του εν λόγω εγχειρήματος καθώς ο Φιλελεύθερος αποτελεί μοναδικό παράδειγμα εκδοτικής συνένυσης πέντε Ρομαντικών συγγραφέων (Byron, Percy Shelley, Mary Shelley, Leigh Hunt, William Hazlitt), αποκαλύπτει πληθώρα λογοτεχνικών τάσεων και διαπολιτισμικών συναλλαγών, και αντανάκλα τις διαφορετικές ερμηνείες και ιδεολογικές αντιπαραθέσεις πάνω στην έννοια του φιλελευθερισμού στην Ευρώπη σε μια ταραγμένη πολιτικά εποχή. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, στην εισήγησή μου θα εξετάσω τους τρόπους με τους οποίους ο Φιλελεύθερος προτάσσει έννοιες και ζητήματα όπως ελευθερία

της σκέψης, μεταρρύθμιση, διεθνική συνείδηση, φιλελληνισμός και αναδεικνύει την άρρηκτη σχέση Ρομαντικής ποίησης και πολιτικής.

* Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αγγλικής Λογοτεχνίας στο Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ.

Το «Ελληνικό Ζήτημα» στους Times του Λονδίνου, 1821-1828

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ*

Πότε δημιουργείται το «ελληνικό ζήτημα» στους Times του Λονδίνου; Πότε η εξέγερση των Ελλήνων γίνεται από «τουρκικό» ζήτημα «ελληνικό» και με ποιους όρους; Πότε η τύχη των επαναστατημένων περιοχών γίνεται στις σελίδες των Times ένα ζήτημα που επιδέχεται μιας κάποιας επίλυσης; Και ποιες ήταν οι λύσεις που προτάθηκαν; Αυτές είναι μερικές από τις ερωτήσεις που θα επιχειρήσει να απαντήσει η ανακοίνωση στηριζόμενη σε μια μερική αποδελτίωση των Times του Λονδίνου για τη χρονική περίοδο 1821- 1828. Όπως υποστηρίζει, μετά από μια περίοδο αμφιταλάντευσης και μιας τρόπο τινά διανοητικής σύγκρουσης γύρω από τη φύση της εξέγερσης των Ελλήνων, το ζήτημα φαίνεται να «ευρωπαϊκοποιείται» στις σελίδες της εφημερίδας και να γίνεται «εδαφικά» πιο συγκεκριμένο, δηλαδή και περισσότερο «ελληνικό» μεταξύ 1823-24. Από αυτήν την περίοδο και μετά μάλιστα αρχίζει να τίθεται ως ζήτημα πολιτισμικό και όχι μόνο ως ζήτημα διπλωματικό. Τα επόμενα χρόνια θα παρουσιαστούν στις σελίδες της εφημερίδας διάφορες προτάσεις για τη λύση του ζητήματος, ενώ μετά το Ναβαρίνο, η ελληνική ανεξαρτησία θα συνδεθεί με την ευρύτερη σταθερότητα της περιοχής. Η ανακοίνωση θα επιχειρήσει μια πρώτη ερμηνεία των μετατοπίσεων αυτών στις σελίδες της εφημερίδας με αναφορά σε εσωτερικό βρετανικό πολιτικό πλαίσιο, αλλά και στο ευρύτερο διεθνές πλαίσιο της εποχής.

* Ερευνητής (1821 Fellow in Modern Greek Studies) στη Βρετανική Σχολή Αθηνών

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και τα Ελληνικά Χρονικά

ΛΥΝΤΙΑ ΤΡΙΧΑ*

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, γνωρίζοντας τη δύναμη του Τύπου, ενδιαφέρθηκε από την πρώτη στιγμή που έφθασε στην Ελλάδα για την έκδοση εφημερίδας, που θα μετέδιδε τα νέα της Επανάστασης τόσο στην Ελλάδα, για να εμπυχώνει τους αγωνιστές, όσο και στο εξωτερικό, για να ενημερώνει και να προσελκύει τους φιλέλληνες. Έτσι, ερχόμενος έφερε μαζί του από τη Μασσαλία ένα μικρό τυπογραφικό μηχάνημα, που χρησιμοποιήθηκε για την έκδοση των πρώτων φύλλων των Ελληνικών Χρονικών. Ωστόσο δεν ήταν πάντα ικανοποιημένος από την επιλογή της ύλης, το περιεχόμενο των άρθρων και το ύφος της εφημερίδας, όπως και από τη συνεργασία που είχε, όσο καιρό βρισκόταν στο Μεσολόγγι ως Γενικός Διευθυντής Δυτικής Ελλάδος, με τον εκδότη της J.J. Meyer.

***Νομικός και ιστορικός, συνιδρύτρια και αντιπρόεδρος του Ιδρύματος Παιδείας και Ευρωπαϊκού Πολιτισμού.**

Η εικόνα του αδικαίωτου Αγωνιστή στους Διάλογους Επτά του Μιχαήλ Χουρμούζη (1834)

ΕΛΙΣΣΑΒΕΤ ΤΣΑΚΑΝΙΚΑ*

Ο Μιχαήλ Χουρμούζης υπήρξε Αγωνιστής του 1821, ο οποίος μετά την Επανάσταση σταδιοδρόμησε ως αρθρογράφος, κωμωδιογράφος, χωροφύλακας, στρατιωτικός, πολιτικός και βουλευτής, πριν επιστρέψει στη γενέτειρά του την Κωνσταντινούπολη, όπου ανέπτυξε μια εξίσου πολυσχιδή δραστηριότητα. Οι Διάλογοι Επτά δημοσιεύθηκαν το 1834 στην εφημερίδα του Ναυπλίου Εποχή. Αποτελούν μνημείο της ρητορικής περί ξενοκρατίας και αδικαίων Αγωνιστών, η οποία κυριαρχεί στον δημόσιο λόγο κατά τη διάρκεια της οθωμικής περιόδου. Η ανακοίνωση αυτή θα παρουσιάσει συνοπτικά το περιεχόμενο των Διαλόγων του Χουρμούζη και θα τους εντάξει στο ευρύτερο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο της εποχής, όπου δεσπόζει η διαμάχη γύρω από τα δημόσια αξιώματα, τα οποία θεωρούνται δικαιωματικό προνόμιο όσων συνέβαλαν στη δημιουργία του νέου κράτους. Στο επίκεντρο της διαμάχης βρίσκονται τα κριτήρια ιεράρχησης των εκδουλεύσεων και των αξιώσεων των Αγωνιστών. Οι Διάλογοι του Χουρμούζη δεν υπεισέρχονται σε αυτήν την εις βάθος ανάλυση των κριτηρίων, αλλά μένουν σε έναν πρωτόλειο διαχωρισμό του κόσμου στους «Αγωνιστές» και τους «άλλους». Η μελέτη των Διαλόγων λειτουργεί παραδειγματικά ως προς την κατανόηση της συγκρουσιακής διάστασης της έννοιας του «Αγωνιστή» στη μετεπαναστατική Ελλάδα, όπου σχηματίζεται μια επίδοξη «αριστοκρατία του αυτοχθονισμού και της Επανάστασης», που μάχεται κατά της «ξενοκρατίας». Πρόκειται για ένα ετερόκλιτο μείγμα παλαιών στρατιωτικών και πολιτικών ελίτ, που επένδυσαν το προεπαναστατικό τους κύρος στην Επανάσταση, νεόκοπων στρατιωτικών που ανήλθαν κοινωνικά και πολιτικά μέσω αυτής, και ετεροχθόνων Αγωνιστών, που διεκδίκησαν την εξίσωσή τους με τους αυτόχθονες στο όνομα της συμμετοχής τους στον Αγώνα.

***ΕΔΙΠ του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.**

Η ελευθερία του Τύπου ως οιονεί δικαίωμα πολιτικής συμμετοχής στα Συντάγματα Άστρους και Τροιζήνας

ΜΙΧΑΛΗΣ ΤΣΑΠΟΓΑΣ*

Γενικώς οι συνταγματικές ρυθμίσεις της ελευθερίας του Τύπου παρέχουν ανεπαρκή εικόνα για την πραγματική κατάσταση του πεδίου. Ιδίως όμως στην περίπτωση των ελληνικών επαναστατικών Συνταγμάτων, οι αντίστοιχες ρυθμίσεις ενδιαφέρουν ως ενδείξεις όχι γι' αυτούς καθ' εαυτούς τους όρους έκδοσης και λειτουργίας των εφημερίδων, όσο για τη θέση του Τύπου στην πολιτική ιδεολογία την οποία εκπροσωπούσαν οι συντάκτες των θεσμικών κειμένων. Στα Συντάγματα Άστρους (1823, άρθρο η') και Τροιζήνας (1827, άρθρο 26), η ελευθερία του Τύπου συναρτάται με την ελληνική ιθαγένεια ως οιονεί δικαίωμα πολιτικής συμμετοχής, παράλληλα και αλληλένδετα προς το δικαίωμα ψήφου, καθώς είναι εξ αρχής αντιληπτός ο ρόλος των εφημερίδων στον πολιτικό ανταγωνισμό και στη διαπαιδαγώγηση του έθνους. Ταυτόχρονα ορίζονται τρεις θεμελιώδεις περιορισμοί της ελευθερίας του Τύπου: θρησκεία, ηθική, προσωπικότητα των θιγομένων. Λεπτομερέστερες ρυθμίσεις, ιδίως η απαγόρευση των προληπτικών μέτρων, θα εμφανισθούν πολύ αργότερα, το πρώτον στο

Σύνταγμα του 1844 (άρθρο 10) μετά το απολυταρχικό διάλειμμα, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται η εξέλιξη και στις Ιόνιες Νήσους.

*Διδάκτωρ Νομικής Πανεπιστημίου του Μονάχου

Τα Ελληνικά Χρονικά στον Αγώνα του Πνεύματος: Η συμβολή της εφημερίδας του Μεσολογγίου στη διαμόρφωση του εθνικού και πολιτικού χαρακτήρα των Ελλήνων

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΤΣΕΡΤΟΥ*

Η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να αναδείξει τον σπουδαίο ρόλο που διαδραματίζουν τα Ελληνικά Χρονικά στην Ελληνική Επανάσταση, έναν ρόλο που δεν περιορίζεται μονάχα στην κάλυψη των στρατιωτικών, πολιτικών και διπλωματικών εξελίξεων του Αγώνα. Τα Ελληνικά Χρονικά προχωρούν ένα βήμα παραπέρα, αναλαμβάνοντας ένα εγχείρημα βαθύτερο από την αποκλειστικά ειδησεογραφική ενημέρωση. Μετατρέπονται σε έναν μηχανισμό για την πολιτική εκπαίδευση των επαναστατημένων Ελλήνων, σε μια περίοδο που η ανάγκη να επαναπροσδιοριστούν ως πολίτες ενός σύγχρονου κράτους ήταν επιτακτική. Η εισήγηση εστιάζει σε άρθρα θεωρητικού περιεχομένου και κινείται σε δύο άξονες: αφενός συγκεντρώνει τα στοιχεία που έρχονται να χαρακτηρίσουν την εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, είτε αυτά προκύπτουν από ένα νέο λεξιλόγιο, το οποίο αρμόζει στο νέου τύπου κράτος που διαμορφώνεται, είτε πρόκειται για ήδη υπάρχουσες έννοιες που έρχονται τώρα να εκπληρώσουν μια νέα λειτουργία. Αφετέρου, εξετάζει τις πολιτικές ιδέες και αξίες που καλούνται οι Έλληνες να αφομοιώσουν, οι οποίες κρίνονται απαραίτητες για τη σταθερότητα της νέας τους ζωής και τη στέψη της Επανάστασής τους με επιτυχία. Στα πλαίσια αυτά, υπογραμμίζει και κάποια παραδείγματα που προτείνονται για την

πολιτική και κοινωνική οργάνωση του ελεύθερου ελληνικού κράτους, τα οποία μάλιστα πολλές φορές φτάνουν στα όρια του ριζοσπαστισμού.

*Ιστορικός